



אתרים וערכים החיבור למקום והיחס לארץ

מודל לבניית פעילות חברתית



"האדם אינו אלא
תבנית נוף
מולדתו"

שאול טשרניחובסקי

כתיבה: צוות המחקר והפיתוח בפיקוח מכללת רוברט מ. ברן.
תודות על הסיוע בהפקת החוברת למכללת רוברט מ. ברן ולמרכז לזהות ולתרבות יהודית
בבית-מורשה בירושלים.

בשיתוף



המרכז לזהות ולתרבות יהודית
בית-מורשה בירושלים



קרן רוברט מ. ברן

Robert M. Beren Foundation

Funded by
UJA Federation
of New York

תוכן עניינים

4	מטרת על ויעדים
5	הקדמה
6	דרך העבודה עם המודל
7	דף עבודה איתור צרכים ביחידה והדגשת ערך רצוי
8	פירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות
14	דף עבודה פירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות
15	מתודות
17	דגשים לבניית רציונל סיור ולהעברת פעילות
18	ארבע רמות הסיור
20	מבנה רציונל הסיור
21	דף עבודה בניית רציונל סיור
22	דף עבודה כרטיסיות עזר
24	דף עבודה דף אינסטנט – לסג"ח ה"קצר בזמן"
25	דף עבודה תצפית – סיור ההכנה
27	דף עבודה הפקת לקחים

מטרת על

סגלי החינוך ירכשו כלי לבניית פעילויות וסיוורים העונים על צרכים ערכיים, חברתיים וחינוכיים ביחידה, באמצעות המקומות בהם פועלת ומבקרת היחידה - כמקורות השראה וכמסגרת זמן מאפשרת.

יעדים

- סגל החינוך יזהה את ההזדמנויות החינוכיות הטמונות באיזורי ובאתרי הפעילות, ויממשן.
- סגל החינוך ייתן מענה על צרכים חינוכיים העולים ביחידה בעזרת התוכן שמציע האתר.
- סגל החינוך יעודד התמודדות עם שאלות ערכיות ואקטואליות הקשורות לאתרים והעולות מהם.
- סגל החינוך יעזר במודל ככלי לבניית פעילות רלוונטית לחיילים וליחידה - הן מבחינת התוכן והן מבחינת הצורך החינוכי.
- סגל החינוך יעזר במודל להעמקת ידיעות חיילי היחידה אודות האתרים השונים בארץ.

נדמה כי בתקופה הצבאית מזדמן לחיילים להכיר את הארץ מקצה אל קצה - אם דרך חלון האוטובוס ואם דרך הרגליים; ההזדמנויות להכיר חלקים שונים בארץ נקרות לחיילים בתעסוקה המבצעית ובקורסים המתקיימים כמעט בכל נקודה על המפה, בשמירות ביישובים מרוחקים ומבודדים, בשבועות שטח, במסעות, בניוטים, וכמובן - בטיולי היחידה.

מטרתו של **מודל אתרים וערכים** היא לתת ערך מוסף לכל מקום, לכל אתר ולדרך אליהם, וכל זאת בנוסף למטרות הגיבוש החברתי והכיף שצריכים להיות בבסיס כל טיול וביקור. ישראל משופעת במקומות מדהימים ומרתקים המהווים פתח למגוון שאלות, שיחות ודילמות, דרכן ניתן ללמוד על עצמנו ועל היחידה.

המודל יאפשר לכם למצוא ולהשתמש בתכנים השונים העולים מהאתרים, ולהפיק מהם דילמות, שיחות ופעילויות ערכיות העונות על הצרכים החינוכיים של יחידתכם. הוא יעניק לכם כלים - הן לאיתור הצרכים החינוכיים והן לבניית הפעילות.

הפעילות שתבחרו ליישם באתר יכולה להסתכם בהקראת משפט אחד שיחקק בזיכרון ויעורר מחשבה, והיא יכולה להתבטא בפעילות ובשיחה ארוכה; שני הקצוות ראויים ומספקים, הכל לפי הצורך ומסגרת הזמן המאפשרת. כך יתאפשר לכם לתת ערך מוסף לביקור הפסיבי ה"רגיל" ולהעלות אצל החיילים שאלות רבות - הן בהקשרים ההיסטוריים והן בקשר לחייהם כיום. לדוגמא:

"אמור לי מה היא הכנרת עבורך, ואומר לך מי אתה:"

בשביל המוני בני נוער כיום הכנרת היא קודם כל ליל אהבה בצמח.

בשביל המוני משפחות הכנרת היא קודם כל מנגל משפחתי מסורתי ביום העצמאות.

בשביל דור שלם הכנרת היא קרבות '67.

ובשביל מיליוני נוצרים הכנרת היא המקום בו ישו הלך על המים...

חישבו מהי הכנרת עבורכם ועבור כל אחד מהחיילים ביחידה שלכם; חישבו מהי זכרון יעקב ומהי צומת קסטנינה. בביקור בעיר צפת ניתן למשל לשאול שאלות במגוון נושאים - טבע, היסטוריה, נצרות, יהדות, אמונה ועוד.

כל אלו הינן דוגמאות לשאלות פשוטות, אשר עשויות להוביל לשטף של רעיונות. לצורך כך אינכם צריכים להיות מדריכים בחברה להגנת הטבע - היכרות עם החיילים, עבודה צמודה עם מפקד היחידה, ומעט דימיון ויצירתיות יספיקו לבניית פעילות מוצלחת.

● חשוב כי לפני כל פרק צבאי אותו עוברת היחידה תאתרו את כל המקומות והאתרים בהם היחידה צפויה לבקר ולעבור. תמונה רחבה זו תאפשר לכם לחבר ביקורים אלו ל"גרף החינוך" של היחידה, ולהחליט מראש איך לרתום את הביקור למטרות החינוכיות.

● גם על טיול או ביקור באתר ניתן לחשוב מתוך עיניים פיקודיות ומבצעיות, ולשים לב לדרך אל ועל היעד, לנקודות שולטות, לתצפיות, לאיסוף מודיעין, לדרכי נסיגה ומילוט ועוד (לדוגמא: ביחידת מודיעין - חישבו על איסוף המודיעין הקשור לאתר, ביחידת הנדסה - צפו את דרכי הפריצה הרלוונטיות). נקודת מבט זאת מאפשרת לחבר את הביקור באתר לחיי היום-יום של החיילים ולהכשרתם המקצועית. כמובן שמומלץ לבצע זאת בשיתוף עם מפקד היחידה.

בנוסף, חשוב לציין כי הפעם הראשונה בה תיעזרו במודל אתרים וערכים תדרוש מכם זמן וסבלנות. אך לאחר פעם זו תדעו טוב יותר "כיצד הדברים עובדים", והעבודה עם המודל תיהפך לקלה ומהירה. במקרה שאתם ממש "קצרים בזמן", ייתכן שתעדיפו לעבור מיד לחוברת ההעשרה המצורפת למודל זה. בניגוד למודל, חוברת ההעשרה כוללת אינפורמציה ספציפית על אתרים, איזורים, תקופות וערכים שונים.

מודל אתרים וערכים: דרך העבודה

מודל אתרים וערכים נועד לאפשר לכם לבנות ביקור או סיור באתר באופן העונה על הצרכים החינוכיים של היחידה. שלבי המודל הבאים יסייעו לכם:	לזהות את הצרכים החינוכיים הללו	שימו לב:
לבחור אתר העונה עליהם (אם אפשרות הבחירה בידיכם)	לפרק את האתר לגורמים על מנת לפרוס את מרב הנגזרות החינוכיות והערכיות המתאימות	המודל איננו תחליף לאיסוף חומר אינפורמטיבי על האתר או לסיור הכנה אם מתאפשר.
לבנות סיור מתאים	את שלבי העבודה על המודל מלווים דפי עבודה ובהם מקום לרשום. מלאו אותם במקביל לעבודה עם המודל.	

השלב הראשון: איתור צרכים – דף עבודה בעמ' 7 בחוברת המודל

בשלב זה תידרשו לענות על שאלות אשר יהיו לכם לעזר באיתור הצרכים הספציפיים של היחידה. האתר משמש כמקור השראה ומסגרת פעילות מאפשרת, אך המטרות החינוכיות מכוונות אל חיילי היחידה. לכן הצרכים החינוכיים שתזהו בחלק זה יהוו נקודת מוצא ובסיס לשלבים הבאים של בניית הסיור בעזרת המודל.

במקרה בו עליך לבחור את האתר בו היחידה עתידה לבקר השלב השני: בחירת אתר לפי הגדרת המטרות

בחרו מתוך מפתח הנושאים הערכיים והחינוכיים (עמ' 169 בחוברת ההעשרה) את הנושאים המתאימים לכם לאור הצרכים שאותרו בשלב הראשון של העבודה. בעזרת ההפניות שבמפתח, זהו מספר אתרים שיכולים להתאים לצרכיכם ובחרו את המתאים מביניהם.

במקרה בו האתר בו היחידה עתידה לבקר קבוע מראש השלב השני: פירוק האתר לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות - עמ' 8 בחוברת המודל

1. איסוף חומר – מציאת והכנת מידע אינפורמטיבי על האתר ומקורות הקשורים אליו.
2. פירוק לגורמים – זיהוי ה"גורמים" המרכיבים את האתר – לפי נושאים. דף העבודה בעמ' 14 בחוברת המודל.
3. הוצאת נגזרות חינוכיות - מציאת מרב הערכים, הדילמות והנושאים החינוכיים שיכולים להתקשר לאתר, ברמה הערכית אינטלקטואלית או ברמה הקשורה ליחידה ולחיילים עצמם.
4. בחירת נושאים ומטרות לסיור ולפעילות המרכזית – בחירה מתוך הנגזרות החינוכיות שהוצעו, לאור הצרכים שאותרו בשלב הראשון של העבודה.

בשלב זה חשוב להיעזר גם ב:

- נגזרות חינוכיות כלליות, נגזרות חינוכיות לפי איזור, ונגזרות חינוכיות לפי תקופה – בחוברת ההעשרה
- דף עבודה לסיור הכנה – עמ' 25 בחוברת המודל
- ניתן להיעזר גם בדפי היפרטקסט בנושאים שונים – עמ' 127 בחוברת ההעשרה

השלב השלישי: בניית הסיור

לאור המטרות שהוצבו והנושאים שנבחרו בחלק הקודם, בשלב זה תוכלו לתכנן ולבנות את החלקים השונים ביום הסיור: בניית רציונל הסיור – דף העבודה בעמ' 21 בחוברת המודל

בשלב זה חשוב להיעזר גם ב:

- מבנה רציונל הסיור - עמ' 20 בחוברת המודל
- רעיונות למתודות – עמ' 15 בחוברת המודל
- דגשים לבניית ולהעברת סיור – עמ' 17 בחוברת המודל
- דוגמאות לפעילויות – עמ' 135 בחוברת ההעשרה

- תכנון הפתיחה
- תכנון עצירות הסבר – עמ' 22 בחוברת המודל
- תכנון פעילות חווייתית - עמ' 22 בחוברת המודל
- בניית הפעילות המרכזית - עמ' 23 בחוברת המודל
- תכנון הסיכום

בתום הסיור יש למלא דף הפקת לקחים להערכת הפעילויות במהלכו. דף העבודה בעמ' 27 בחוברת המודל.

איתור צרכים ביחידה והדגשת ערך רצוי

חשוב לזכור כי המטרה העיקרית הניצבת למולכם בבואכם לבנות פעילות חינוכית היא חיילי היחידה. האתגר העיקרי שלכם הוא להצליח להיות עם "יד על הדופק", לאפיין בצורה הטובה ביותר מה דרוש מבחינה חינוכית לחיילים וליחידה, ולנסות לענות על צרכים אלה במהלך הסיור. חלק זה יעזור לכם לזהות את מגוון הצרכים הקיימים ביחידה. ענו על השאלות בעזרת המפקד הישיר של היחידה, מאחר שהוא מכיר את חייליו באופן הטוב והמעמיק ביותר.

איתור הצרכים מתבצע בשלושה מישורים במקביל:

המישור הצבאי -

- < מהו הפרק הצבאי בו היחידה נמצאת? _____
- < מהן מטרות הפרק הצבאי הנ"ל? _____
- < מהם הצרכים החינוכיים והערכיים אשר אנו רוצים לשזור לאורך פרק זמן זה? _____
- < מהן הדילמות המרכזיות שפרק זמן זה מעלה אצל חיילי היחידה? _____

מישור הפרט והמסגרת -

- < מהי איכות היחסים בין החיילים לסגל הפיקודי? מה הסיבה לכך? האם יש מקרים ספציפיים בהם צריך לטפל? _____
- < מהם המעברים אותם עברה היחידה בתקופה האחרונה (חילופי מפקדים, שינוי פעילות...)? מה השפעתם? _____
- < אילו שאלות חשובות לכם לעורר ביחידה? _____

מישור חברתי-ערכי -

- < האם קיים אירוע אקטואלי בחברה הישראלית שמשפיע כעת על החיילים? האם קיימים מתחים על רקע אירוע זה? _____
- < מהי איכות היחסים בין החיילים (האם היחידה מגובשת? במה? האם קיימות "קליקות" או "אאוט-סיידרים"? על איזה רקע?) _____
- < האם קרו לאחרונה אירועי משמעת או אירועים אחרים בהם המפקד מעוניין לטפל? _____
- < מהו הדבר לו החיילים זקוקים עכשיו יותר מכל? מה חסר להם? _____

כעת, חזרו וקראו את התשובות שנתתם לשאלות השונות. בהמשך המודל תקבלו כלים לבניית הסיור הקרוב באתר ולבניית הפעילות בו, סביב הצרכים שעלו בתשובות אלו.

אם באפשרותכם לקבוע את האתר בו תבקר היחידה, נסו לבחור מתוך הצרכים שהעליתם את המטרות בהן חשוב לכם במיוחד להתמקד דרך הסיור. בעזרת מפתח הנושאים הערכיים והחינוכיים שבחוברת **ההעשרה** (עמ' 169) תוכלו לבחור את האתר המתאים ביותר להשגת מטרות אלו.

המישור הראשון הוא **הפרק הצבאי**, או הפעילות הצבאית אותה מבצעים החיילים. פרספקטיבה רחבה זו תאפשר לכם להפוך את הסיור לחלק אינטגרלי מתוכנית החינוך של פרק צבאי זה.

המישור השני הוא **מישור הפרט והמסגרת**, ובו תתבקשו לחשוב מהם הצרכים של היחידה והחיילים.

המישור השלישי הוא בירור הנקודה הספציפית בה נמצאת היחידה מבחינה חברתית, ערכית ואקטואלית.

פירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות

אז איך עושים את זה?

1. איסוף חומר

ראשית אספו את מרב הנתונים על האתר, במטרה לארגן תשתית ידע לסיור. **רמת האינפורמציה** (רמת הידע) היא אחת הרמות החשובות לסיור, והיא מניחה את בסיס הידע לקראת הרמות הבאות. נסו לאתר מקורות מידע מגוונים ככל האפשר: ספרים (כגון "מדריך ישראל" "מדריך מפה" ודומיהם), צה"לנט, חוברות מידע, מגזינים לידיעת הארץ, אתרי אינטרנט וכו' (בעמוד 167 בחוברת ההעשרה תוכלו למצוא רשימת ספרים, חוברות ואתרים מומלצים). דאגו לכך שהחומר בו אתם מבקשים להשתמש יהיה זמין לשירותכם לקראת השלב הבא. מומלץ לסמן מראי מקום (מספרי עמודים וכד'). באפשרותכם לעבור על המידע בקריאה ראשונית לפני השלב הבא – הפירוק לגורמים.

2. פירוק לגורמים

כעת ננסה להבין "מה בעצם יש לנו פה" - מהם הגורמים המרכיבים את האתר. בעזרת הנושאים שבהמשך, עברו על החומר וזהו את ה"גורמים" מהם מורכב האתר. הנושאים הם: **שם האתר, האיזור והאפיונים הגאוגרפיים, התקופה, הסיפור, אדם וטבע, ונושאים כלליים**. כל נושא מחולק לתת-נושאים ובהם שאלות שיכוונו אתכם לזהות את ה"גורמים" מהם מורכב האתר. את המידע שאספתם תוכלו לרשום בדף העבודה "**פירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות**" המצורף (עמ' 14 בחוברת המודל).

3. הוצאת נגזרות חינוכיות

בשלב זה ננסה לחשוב על מרב הערכים, הדילמות והנושאים החינוכיים שיכולים להתקשר לאתר. עברו על ה"גורמים" שרשמתם בשלב הקודם ונסו להתאים לכמה שיותר מהם "נגזרת חינוכית" – אם **ברמת הדין הערכי-אינטלקטואלי** (הקשורה לחברה הישראלית, למשל) או **ברמת הדין החינוכי חברתי** (הקשורה ליחידה ולחייילים עצמם). הסבר מפורט יותר על רמות הסיור השונות תוכלו למצוא בהמשך חוברת המודל, בעמ' 18. הנגזרת החינוכית יכולה להיות ישירה, עקיפה או אסוציאטיבית לחלוטין. לבחירתכם כמה שיטות פעולה שניתן לשלב ביניהן:

☞ **קישור ישיר**: ישנם גורמים שמובילים ישירות לדילמה חינוכית. **לדוגמא**: סיפור עמידתו של קיבוץ נגבה במלחמת העצמאות מול כניעתו של קיבוץ ניצנים עשוי להעלות שאלות בנושא **דבקות במטרה**.

☞ **קישור אסוציאטיבי**: בעזרת מעט דמיון ומעוף נוכל להפוך גורמים "יבשים" לכאורה לשאלות חינוכיות. **לדוגמא**: מי המעיינות בעין עבדת שזורמים מעל ומתחת לפני השטח עשויים להוביל לדיון במה שנמצא "מתחת לפני השטח" בחיי היחידה או ביחסים בתוכה.

☞ **פנייה לחוברת ההעשרה** – בחוברת תמצאו דוגמאות רבות לנגזרות חינוכיות – לפי **סוג האתר** (עמ' 8), לפי נושאים כלליים (עמ' 11), לפי **איזורים** גאוגרפיים (עמ' 25), לפי **תקופות** היסטוריות (עמ' 91), ועוד. בנגזרות שבחוברת תוכלו להשתמש כפי שהן, וכמו כן תוכלו לקבל מהן השראה לנגזרות נוספות. **חשוב ומומלץ להיעזר בחוברת ההעשרה**.

את הנגזרות החינוכיות אליהן הגעתם תוכלו לרשום בדף ה"פירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות" המצורף (עמ' 14 בחוברת המודל).

דוגמאות לפירוק לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות לכמה אתרים מסוגים שונים תוכלו למצוא בחוברת ההעשרה (עמ' 135 והלאה). מומלץ להתרשם מהדוגמאות על מנת לקבל השראה.

4. בחירת נושאים ומטרות לסיור ולפעילות המרכזית

משעומדות לפניכם מספר הצעות לנגזרות חינוכיות מהביקור באתר, חזרו אל הצרכים שהגדרתם בשלב איתור הצרכים ביחידה. כעת נסו להציב מטרה לפעילות או לסיור באתר. על המטרה לצאת מהאתר וממרכיביו, ועם זאת להיות רלוונטית למצב היחידה.

זכרו! כל מרכיב הוא פתח לפעילות ראויה, כל עוד היא משרתת נאמנה את מטרותיכם ומתאימה לסיטואציה הספציפית בה נמצאת היחידה. לאחר בחירת הנושא תוכלו לגשת לשלב הבא – בניית רציונל הסיור והפעילויות המרכיבות אותו. אתם עלולים להתקל לעתים בקושי להתאים את הנגזרות החינוכיות אליהן הגעתם אל צורכי היחידה. במקרה כזה נסו לפנות אל השאלות הכלליות (עמ' 11 בחוברת ההעשרה), או אל ההצעות לפעילות סביב היפרטקסטים בנושאים כלליים שונים (עמ' 127 בחוברת ההעשרה). אם אתם חשים כי אין כל קשר אפשרי בין מצב היחידה והצרכים החינוכיים לבין האתר, ראוי לשקול אם הסיור המתוכנן רלוונטי, ולהעלות זאת בפני הגורמים המתאימים.

פירוק האתר לגורמים והוצאת נגזרות חינוכיות – נושאים להתייחסות

שם האתר –

השם הוא מעיין "כרטיס ביקור" של האתר, ממנו ניתן ללמוד פרטים בעלי חשיבות.

מקורו וגלגולו של השם - שמותיהם של המקומות בארץ ישראל, כפי שאנו מכירים אותם כיום, ניתנו להם בחלקם בעת האחרונה. מאחורי כל שם עומדים סיפור, כוונה ומשמעות. בדקו: מה שמו הקודם של האתר? האם יש לו שם בערבית? האם יש לו שם עברי קדום? האם שמו מעיד על משהו אחר שהתרחש בו? האם שמו מעיד על ההיסטוריה שלו?

דוגמאות: שמה המקראי של העיר אילת הוא אילות, שמה הערבי היה אום א-רשרש ושמה הנוכחי ניתן לה על סמך השם הקדום. בית שמש נושאת שם זהה לשמה במקרא, ואילו הכפר הערבי שהיה במקום לפני קום המדינה נקרא עין א-שמס (עין השמש) וכל זה כדי לציין את פולחן השמש שנעשה בה.

הקשר האיזכור בתנ"ך - שמות רבים לקוחים מהתנ"ך, לעתים בהקשר ישיר ולעתים מתוך פסוק שאינו קשור ספציפית למקום. בדקו: האם שם המקום לקוח מהתנ"ך? האם הסיפור התנ"כי קשור ישירות למקום? (ראו גם בהמשך: נושא "כללי – הסיפור המקראי")

דוגמאות: שם המושבה ראש פינה לקוח מתוך הפסוק "אבן מאסו הבונים הייתה לראש פנה" (תהילים קיח, כב) שם זה אמנם סמלי, אך אינו קשור ישירות למקום. ניתן למשל לעסוק בעקבות תוכן הפסוק ביחסים הדינמיים בין השוליים ("אבן מאסו הבונים") למרכז ("ראש פינה"). לעומת זאת, העיר באר שבע נקראת על שם השבועה שנשבעו אברהם ואבימלך על-יד הבאר, תמורתה נתן אברהם שבע כבשים.

אירוע - יישובים שונים בארץ נקראים על שם אירוע. בכל מקום שכזה אפשר כמובן לעסוק במשמעות האירוע ובדילמות שהוא מעלה.

בדקו: האם שם המקום מעיד על אירוע שקרה בו או באיזורו? האם הוא מעיד על אירועים קדומים שקרו במקום זה? (ראו גם בהמשך: נושא "הסיפור – אירוע ומשתתפיו")

דוגמאות: קריית שמונה נקראת על שם שמונת הלוחמים שנפלו בקרב על תל-חי, ובעקבות כך ניתן למשל לעסוק בנושא ההקרבה. שמותיהן של יריחו ובית שמש מציינים את היותן מרכזים קדומים לפולחן הירח ופולחן השמש, ובעקבות כך ניתן לעסוק בעבודת אליילים ובצורך של האדם (והחייל) בוודאות, ולשאול למשל מדוע עיר עברית בישראל כבית שמש נקראת על שם פולחן השמש?

דמות - בדקו: האם המקום נקרא על שם אדם או כמה אנשים? האם הם קשורים ישירות למקום או שהמקום רק מזכיר אותם בשמו? (ראו גם בהמשך: נושא "הסיפור – דמות מרכזית או גיבור")

דוגמאות: הרצליה מנציחה בשמה את שמו של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל, כפר רופין מנציח את ד"ר ארתור רופין. ניתן למשל לדבר במקומות אלה על פועלן של הדמויות, על ראשית התנועה הציונית, ועל הרלוונטיות של **הציונות** לימינו.

הנצחה וסמל - ישנם מקומות שבחרו להנציח אדם או קבוצת אנשים בשמם, ולעתים אף בדרכים נוספות. אופיים של מקומות אלה לרוב קשור לשמם.

בדקו: האם שם המקום נועד להנציח דבר מה? את מי מנציח השם? כיצד השם קשור לאופיו של המקום? האם יש במקום זה ביטויים נוספים של הנצחה?

דוגמאות: **קיבוץ יד מרדכי** נקרא על שמו של מרדכי אנילביץ', מפקד מרד גטו ורשה, ובמקום קיים גם מוזיאון ופסל הנצחה. **קיבוץ לוחמי הגטאות** הוקם על ידי לוחמי מרד גטו ורשה שניצלו, ושמו נועד להנציח את חבריהם למרד. גם כאן מוזיאון לחקר השואה. במקומות אלה ניתן למשל לעסוק בדמויות **שונות של מפקדים**. **קיבוץ המעפיל** הוקם על ידי מעפילים שרצו להנציח אירוע זה, ובעקבות כך ניתן לעסוק בהתגייסות החברה הישראלית דאז לקלוט את המעפילים, לעומת הנכונות לגיוס ולהתנדבות כיום.

טבע וסביבה - בדקו: האם המקום מתייחס בשמו לסביבה הגיאוגרפית בה הוא נמצא? האם הוא מתייחס לטבע (צמחייה או בעלי חיים) המאפיינים את האיזור?

דוגמאות: קיבוץ אלונים קרוי על שם יער האלונים שסביבו, מצפה רמון צופה על מכתש רמון, כפר ח'טים וכפר זיתים נקראים על שם הגידול החקלאי האופייני לאיזור.

האיזור / איפיונים גיאוגרפיים –

לעתים ניתקל באתר שהסיפור הפרטי שלו אינו "מלהיב", אך האיזור בו הוא נמצא יהיה עשיר בסיפורים ואירועים. בכל אתר נוכל לעסוק בנושאים הקשורים לאיזור כולו.

שימו לב! בחוברת ההעשרה תוכלו למצוא **נגזרות חינוכיות לפי איזורים** (עמ' 25), בהן מומלץ מאוד להיעזר.

מיקום גיאוגרפי - בדקו: באיזה איזור נמצא האתר? באיזה חבל ארץ? אילו אירועים, תקופות או אנשים מאפיינים את חבל הארץ? האם יש קשר בין סיפורו של האתר לאיזור שלו?

דוגמאות: **הגולן** הוא חבל ארץ העתיר באירועים ואתרים מתקופות שונות. בגולן היו קרבות קשים במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים, וכמו כן יש בו אתרי עתיקות רבים מתקופת התלמוד. בכל האתרים האלה אפשר לדבר על היחס שלנו להיסטוריה ועל נושא "**הזכות על הארץ**": האם למשל העדות לחיים יהודיים בקצרין המקראית מעניקה לנו "זכות" על הגולן או שמא דווקא אתר הקרבות בתל פאחר מעניק לנו זאת? האם עתיקות קצרין היוו את העדות שחיזקה את הלוחמים בתל פאחר? בשם מה נילחם אנו אם נצטרך להילחם על הגולן? **בנגב** לעומת זאת נוכל לשאול מדוע רוב האוכלוסייה מרוכזת במישור החוף וחזונו של בן גוריון לגבי הנגב עוד רחוק מהגשמה, ולעסוק במתח שבין **מרכז לפרפריה**.

סקירת נוף - סקירת הנוף ממקמת אותנו במרחב ומצביעה על הקשר של האתר לאיזור.

בדקו: האם ניתן לראות נוף מהאתר? האם הנוף רלוונטי לסיפור האתר?

דוגמא: **מצפה גולני** (תל פאחר) הוא אתר קרבות שממנו נשקפים קיבוץ גדות, הכנרת ותוואי הירדן. ניתן לדבר בו על הקרב ומהלכו (גם מבחינת ניתוח השטח והאסטרטגיה), וכן על הסיבות למלחמה ולכיבוש הגולן במלחמת ששת הימים – ההתקפות על קיבוץ גדות, הטיית מי הירדן, הקושי בגבול הצמוד לחופי הכנרת וכו'.

מיקום טופוגרפי – בדקו: מה מיקומו הטופוגרפי של האתר? מהו אופיו הטופוגרפי? איך קשור המיקום או האופי הטופוגרפי לייעוד שלו? איך הוא קשור לסיפור שלו?

דוגמאות: **המערות באיזור בית גוברין** שימשו את מורדי בר כוכבא משום שהיו נסתרות מעין ואפשרו מסתור. **מצדה** הייתה מבצר עמיד בזכות התנאים הטופוגרפיים שלה, **החאן בעכו** ישב על חוף הים ובקצה דרך ראשית, ומיקומו שירת את ייעודו כפונדק דרכים. במקומות כאלו ניתן למשל לעסוק בגבול הדק שבין **יתרונות לחסרונות** (המערות שאפשרו מסתור והפכו למלכות מוות, עכו שנשכרה מהמיקום על חוף הים אך גם נכבשה בשל כך...) ולבחון כיצד ניתן לשמר את היתרונות שלנו כיחידה.

אתרים שכנים – בדקו: אילו אתרים נמצאים בקרבת האתר? מה הקשר שלהם אליו? האם כדאי לשלב ביקור באתרים נוספים באיזור?

דוגמאות: **המונפורט** הוא מיצד צלבני שנועד לשמור על דרך ראשית שעברה באיזור. לאותה מטרה ובאותה תקופה הוקם גם **מיצד אבירים** הסמוך לו. כאן ניתן ללמוד על שיקולים אסטרטגיים של העבר ולהשוותם להיום. **קריית שמונה**, הסמוכה כיום לתל חי, מנציחה בשמה את סיפור הקרב, ואת העובדה שבזכות קרב זה ודומים לו נשאר האיזור בידיים יהודיות. קריית שמונה היא העדות החיה למסר של אתר ההנצחה בתל-חי.

אירועים מכוננים – בכל איזור התרחשו בעבר כמה אירועים מכוננים, עליהם ניתן לדבר בכל מקום בסביבתם.

בדקו: מה הוא האירוע המכונן של האיזור בו נמצא האתר? האם אירוע זה קשור לאתר?

דוגמאות: לעמק איילון שני סיפורים חשובים לאורך ההיסטוריה – הסיפור המקראי על הקרב בעמק איילון, ותקופת מלחמת העצמאות. גם באתרי טבע או בנסיעה באיזור ניתן לדבר על שני אירועים אלה.

אוכלוסייה - בדקו: איזו אוכלוסייה חיה באיזור? האם יש בו למשל כפרי מיעוטים או קבוצות אתניות מיוחדות? כיצד מחולקת האוכלוסייה? האם יש ערים מעורבות? האם כל קבוצה נמצאת ביישוב נפרד? אילו סימנים וביטויים מעידים על הימצאות אוכלוסייה מסוימת (למשל – מוסדות דתיים, בתי קברות, צורת בנייה וכו')? האם קיימים מתחים בין האוכלוסיות השונות? האם קיים שיתוף פעולה? מהן הבעיות העולות מתוך איזור בו קיימים סוגי אוכלוסייה שונים? האם אתם מכירים סוגיות ספציפיות – היסטוריות או אקטואליות – הקשורות לאוכלוסייה באיזור?

שימו לב! בחוברת ההעשרה תוכלו למצוא **נגזרות חינוכיות לנושא "הנוף האנושי"** (עמ' 16), בהן מומלץ להיעזר.

דוגמאות: **בגליל** אנו מוצאים יישובים יהודיים לצד יישובים ערביים ודרוזיים. חלק מהיישובים הערביים הם מעורבים – חיים בהם מוסלמים ונוצרים יחדיו, ולעתים גם דרוזים. בגליל יש גם כפר קטן של עלוויים, וכפרים צ'רקסיים. לעומת זאת סיור רגלי בתל-אביב בין צפונה לדרומה, יגלה אוכלוסייה מרתקת לא פחות המהווה מיקרו-קוסמוס של החברה הישראלית: יהודים, ערבים ותושבים זרים. ניתן בהקשר זה לעסוק בשונות וברב **תרבותיות** בתוך היחידה.

אקטואליה – בדקו: האם יש סוגיות אקטואליות הנוגעות לאיזור? האם יש אירועים המתרחשים בו בהווה ומעוררים מחלוקת (או התרחשו בעבר ותוצאותיהם ניכרות גם היום באיזור)?

דוגמאות: בטיול בגולן ובגליל אפשר לדבר על היציאה מלבנון, הקטיושות על קריית שמונה והקרבה לגבול הצפון.

התקופה –

מקומות רבים בארץ היו מוקדי התרחשות בתקופות היסטוריות שונות. בכל תקופה עלו דילמות ושאלות ערכיות שניתן להתמודד איתן דרך הביקור באתר.

עוד לפני שנפנה לסיפור האירועים הספציפיים שקרו באתר עצמו, בדקו: אילו תקופות או תקופה מרכזית מתקשרים לאתר? אילו שאלות עלו בתקופה זו? האם הן מתקשרות לאתר?

שימו לב! בחוברת ההעשרה תוכלו למצוא **נגזרות חינוכיות לפי תקופות** (עמ' 91), בהן מומלץ מאוד להיעזר.

דוגמא: ביקור במונפורט, מבצר צלבני, עשוי להעלות שאלות מעניינות על היכולת של תרבות מערבית "זרה", כמו הנצרות במאה ה-12, לחדור לארץ ולהשתקע בה – בהשוואה לניסיון הציוני.

הסיפור –

לאתרים רבים בארץ סיפורים מעניינים, המתארים אירוע מיוחד שהתרחש בהם (לדוגמה - קרב חשוב) את סיפור הקמתם (לדוגמה – מושבות העלייה הראשונה) או אוכלוסייה מיוחדת שהתגוררה או מתגוררת באזור (לדוגמה - אתר עתיקות של תרבות עתיקה או אתר מודרני של תרבות ייחודית). הסיפור יכול להיות דרך טובה להדגים את הוויית התקופה המדוברת (ראו גם למעלה בנושא: "התקופה"), אך גם כלי להעלות שאלות נוספות. לפני שנגיע לאתר עלינו לברר "מה הסיפור שלו" מהעבר או ההווה, ולבדוק האם השאלות שעולות דרכו רלוונטיות למטרותינו.

אירוע ומשתתפיו – בדקו: איזה אירוע מיוחד התרחש באתר? מי היו המשתתפים ומה הניע אותם? אילו שאלות עמדו בפניהם? האם היו מעורבים אויבים באירוע? מה היה היחס אליהם?

דוגמא: ביקור בקיבוץ **רביבים** שבנגב ולמידה על הקמתו מתקשרים לנושא **החלוציות**, ומעלים את נושא **ההקרבה** ואת השאלה האם גם אנו היינו מוכנים לשלם מחיר אישי גבוה עבור השגת מטרות לאומיות.

דמות מרכזית או גיבור – דרך ניתוח דמות ניתן ליצור עניין, וכן לגעת במגוון ערכים, דילמות ושאלות. בדקו: האם יש דמות בולטת בסיפור האתר? מהיכן היא באה? איזה עולם ערכי היא מייצגת? מה השאלות העומדות בפניה? מה מקומה ואיזה תפקיד היא מבצעת? אם מדובר על מנהיג – באיזה תחום הנהיג? מה היה אופי ההנהגה?

דוגמא: טיול באזור **מערות בית גוברין** עשוי להתקשר לשאלות מעניינות על אופני ההנהגה הכוחניים של בר כוכבא כמצביא, ועל **מקורות הכוח של המפקד**. דוגמאות נוספות: טרומפלדור בתל-חי, בן גוריון בשדה בוקר, הברון רוטשילד בזכרון יעקב.

ציביליזציה ותרבות - דרכי ההתקיימות של תרבויות קדומות - כמו הנבטים בממשיה, ניצנה, שיבטה ועובדת - מעלות שאלות מעניינות על הישרדות, התפתחות וחשיבה יצירתית. למידת העקרונות של חברות כאלה פותחת פתח לדימויים הרלוונטיים לימינו. בדקו: האם במקום התקיימה בעבר תרבות ייחודית? מה היו עקרונותיה? איך היא קיימה את עצמה?

דוגמאות: אמונתם של כת האיסיים שהתגוררו ב**מדבר יהודה** ב"מלחמת בני האור בבני החושך", מעלה את השאלה האם מדינת ישראל מתייחסת לעצמה כ"בני האור" ולאויביה כ"בני החושך" ואת המשמעויות של תפיסה כזאת. באתרים אחרים בארץ מתגוררים כיום בני מיעוטים ותרבויות ייחודיות ופחות מוכרות בדרך כלל, כמו הדרוזים (בפקיעין למשל) והקראים (באשדוד ורמלה למשל). היכרות עם תרבותם מעניינת בפני עצמה, ומעלה שאלות עדכניות על **רב-תרבותיות ויחס לשונה** – במדינה וביחידה.

המיתוס - תוכן וצורה לאורך ההיסטוריה - סיפוריהם של כמה אתרים הפכו למיתוס המבטא אתוס וערכים מסוימים. (שימו לב! תוכלו למצוא **היפרטקסט בנושא מיתוסים** בחוברת ההעשרה, עמ' 133). ניתן להתייחס למיתוס כאל סיפור רגיל, וניתן גם "לפרקו" ולנסות להבין את העומד מאחוריו. לשם כך בדקו וחישובו: איזה מקום תופס סיפורו של המקום בתרבות? איך הוא נתפס בתקופות אחרות או על-ידי תרבויות אחרות? איזה רעיון משרת ומביע המיתוס? אילו עובדות הוא בוחר להדגיש ואילו "להשתיק"?

דוגמאות: ביקור במוזיאון **"יד ושם"** יכול ללמד על היהודים בשואה, אך הוא גם יכול להעלות שאלות חשובות על ההבדל בין תפיסת השואה במדינת ישראל הצעירה של שנות ה-50 מול התפיסה כיום. אתרים נוספים סביבם כונן מיתוס הם תל-חי, מצדה, גמלא ועוד.

סיפורים מהמקרא - מעטים הם המקומות בארץ בהם לא התרחש סיפור מקראי. מסיפורים אלה עולים לרוב מסר ברור או דילמה. כדאי לנצל הזדמנות חינוכית זו, לחבר בין מראה העיניים לבין הסיפור, ולעורר דיון בנושא.

(שימו לב! תוכלו למצוא **היפרטקסט בנושא התנ"ך** בחוברת ההעשרה, עמ' 131)

בדקו: האם קיים במקרא סיפור שהתרחש באתר או באזור? מה המסר או הדילמה שמעלה סיפור זה?

דוגמאות: קריאת סיפור הקרב של גדעון בעת טיול בעמק חרוד, יכול לפתוח דיון על מיון הלוחמים שערך גדעון לקראת הקרב. קריאת סיפור הטבח של אליהו בנביאי הבעל ודיון על נביאי אמת ונביאי שקר, על עבודת אלילים או על היחס שלנו לשונה מאיתנו.

אדם וטבע -

(שימו לב! תוכלו למצוא היפרטקסט בנושא אדם וטבע בחוברת ההעשרה, עמ' 129)

חי וצומח - לעתים אנו נוטים להתעלם מהשותפים שלנו לחיים על כדור הארץ - החי והצומח. בדקו: האם יש באתר צמחייה ייחודית? איזה סוג צמחייה יש בו? אילו בעלי חיים חיים בו?

דוגמאות: בגמלא מקננים נשרים וניתן לצפות במעופם המרשים. הנשרים עפים למרחקים עצומים, אך תמיד חוזרים לקנן במקום קבוע. על כך ניתן לשאול: האם אנו זקוקים לתחושת קביעות בחיים? לבית? וכן: כיצד נראה הגבול בין המדינות מעיני הנשר? האם הוא רואה הבדל בין אזרחי המדינות? האם אנו יוצרים את ההבדלים הללו? מה ההבדל בין גבול טופוגרפי למדיני? לצמחי מדבר יש מנגנונים מרשימים להסתגלות לתנאי מדבר. בעקבות כך ניתן לשאול: האם אנו מסתגלים לתנאים חדשים? לתנאים קשים? האם אנו יודעים להכיר את השטח כדי לשרוד בו בשעת הצורך?

איכות הסביבה - כמעט בכל אתר אפשר למצוא ביטויים של פגיעה באיכות הסביבה. פגיעה זו מעלה שאלות רבות בנוגע לקשר בין האדם לטבע. בין השאר עולה המתח מהמגמה האנושית לפתח ולחדש. בדקו: האם ישנה פגיעה סביבתית באתר? האם אנו רואים ניסיון לפיתוח תוך שימור הסביבה?

כללי -

"מראה עיניים" - סיפורו של מקום ידוע לנו דרך מסמכים וסיפורים, אך גם דרך הקיים בשטח והניבט אל עינינו בעת הביקור. מבנים וארכיטקטורות, שלטי רחוב, ממצאים ארכיאולוגיים, שאריות יישוב וכדומה יכולים לכוון ולהעלות שאלות ספציפיות הקשורות לסיפור המקום או התקופה. למידה מהממצאים הקיימים בשטח מתקשרת כמובן גם ליכולת התמצאות בשטח, איסוף מודיעין וכישורים דומים הנדרשים לעתים מהחיילים במסגרת תפקידם.

דוגמאות: בית הכנסת **בציפורי** מתקשר לשאלת ההתמודדות עם חורבן בית המקדש השני - איך ממשיכים בחיים אחרי משבר קשה? משוכות הצבר בציפורי, הם שרידי הכפר הערבי "ספוריה", שכמעט ולא מקבל כל התייחסות בלמידה הרשמית על המקום. זהו פתח הן לנושא ההתעלמות מהיישוב הערבי בארץ והן לשאלה כיצד אנו מתייחסים ל"מה שהיה לפנינו" (במדינה וביחידה); דוגמאות נוספות מציפורי: חריטות של גלגלי כרכרות רומיות על רצפת האבן, פסיפס אלילי בבית הכנסת. גם במקומות מיושבים, מצביעים ה"ממצאים בשטח" על נקודות מענייניות בסיפור המקום: בצפת למשל נמצא מצודה צלבנית, חורי ירי במשטרה הבריטית, סמטאות עתיקות, סימני רעידת אדמה, בתי כנסת מימינו, עוני, אוכלוסייה חרדית מול חילונית ועוד - "ממצאים" שכל אחד מהם עשוי להעלות שאלות רבות ומעניינות.

ציטוטים נבחרים - בדקו: האם האתר או האיזור מתקשרים לציטוט מפורסם? האם הציטוט מהווה קונצנזוס או שמא גורר חוסר הסכמה? כדאי ורצוי לעורר שיחה סביב ציטוטים אלה.

דוגמא: דיון במשמעות דבריו של טרומפלדור - "טוב למות בעד ארצנו" - בעת ביקור בחצר **תל חי**.

שירים, סיפורים ואגדות - כל אלה מוסיפים טעם וצבע לביקור באתר ומעשירים את הדיונים. בדקו: האם נכתב שיר על האתר או על האיזור? האם נכתבו סיפור או אגדה?

דוגמא: קריאת שירו של מאיר אריאל "ירושלים של ברזל" בירושלים, והשוואתו ל"ירושלים של זהב". האם הכיסופים אל העיר הם ש"צבעו אותה" בזהב, וירושלים במציאות היא עיר ברזל שותתת דם? לאן נעלמו ההרוגים והפצועים בתוך המולת הניצחון?

הדרך למקום - בדקו: באיזו דרך נוסעים לאתר? האם יש בדרך נקודות ציון, אתרים או תצפיות הרלוונטיים לאתר או לסיפורו? מדוע הדרך עוברת דווקא פה? כיצד קשורה הדרך לתכנית שמסביבה? האם הדרך עוברת דווקא כאן בגלל התכנית, או שמא דווקא ההפך? (שימו לב! תוכלו למצוא היפרטקסט בנושא הדרך ומשמעותה בחוברת ההעשרה, עמ' 134)

דוגמא: בנסיעה לאתרי קרבות בגולן ניתן להראות את הטנק הסורי בשער **דגניה א'**, עדות דוממת למרחק שעברו הסורים במלחמה.

מתודות

בצד היותו מטרה בפני עצמה, משמש לנו הביקור באתר כמתודה להעלאת נושאים רלוונטיים ליחידה, לשירות בצבא ולחברה הישראלית. דרך החוויה של הימצאות במקום מסוים, בשילוב הלמידה עליו, נשיג הרבה יותר מאשר אם נעלה את אותם הנושאים בבסיס בלבד. באותו אופן, גם את הפעילות המתבצעת בעת הסיור במקום חשוב להרכיב ממתודות מגוונות.

תפקיד המתודות הוא "לחבר" את הנושא לחיילים, מתוך ההנחה שקליטה פסיבית של חומר הינה פחות מעוררת חשיבה מפעילות המכוונת להתנסות פעילה בדילמות ובשאלות העולות ממנו.

להלן רשימה של מתודות שמטרתה לעורר את הדמיון. שימו לב, הרשימה היא חלקית, וכוללת בעיקר מתודות המתאימות לפעילות באתרים. כמובן שישנן מתודות נוספות ושונות שביכולתכם להשתמש בהן (כמו מתודות שונות לניהול דיון).

חשוב לזכור כי לרוב הדרך הטובה ביותר להכיר אתר ואת הסיפור העומד מאחוריו, היא "דרך הרגליים". הסיור הרגלי ביישוב, ניווט עם מפה או שאלון רחוב, עדיפים ברוב המקרים על פני עליות וירידות תכופות מהאוטובוס (ולעתים אף עשוי להוזיל עלויות).

מתודה מתוך העולם הצבאי (שולחן חול, תחקיר אירוע, פקודת מבצע, נוהל קרב...) אשר "תולבש" על סיפור המקום, תהיה ברורה ונהירה יותר לחיילים אם תעשה בצורה נעימה, קלילה וידידותית. זוהי השפה בה הם מדברים וחושבים כעת, והיא עשויה לחבר בין תכני הפעילות לבין הווייתם היום-יומית. חישבו מהי המתודה הספציפית אשר מתאימה לחיילי היחידה שלכם.

מתודה צבאית

באתרים בהם ישנה תצפית טובה על מקומות המתקשרים לנושא הרלוונטי, כדאי להיעזר קודם כל בחוש הראייה ולבחון את הנוף. להעמקת הדיון מומלץ להוסיף מתודות נוספות.

תצפית

הממצאים הקיימים באתר מעלים בדרך כלל בצורה ראשונית את סיפורו של המקום, ואחת הדרכים הטובות ללמוד עליו היא להסיק מסקנות מהנתונים בשטח. ניתן לשלוח את החיילים לערוך "איסוף מודיעין" או לגלות בעזרת גישוש מהו סיפורו של האתר כשהם מתחילים מאפס, כלומר לא מצוידים בידע מוקדם. ניתן לכוונם לשאלות או ממצאים מסוימים בעזרת כרטיסיות (לדוגמא: באתר ארכיאולוגי - מה מעידה רמת הסיתות של הלבנים במקום על רמת הטכנולוגיה של יושבי המקום; ביישוב מודרני - הפניה לשמות רחובות). אם התקיים לימוד על האתר לפני הגעת החיילים אליו, המשימה יכולה להיות גילוי הממצאים הרלוונטיים בשטח (לדוגמא: אם נלמד כי במקום הפיקו שמן, על החיילים יהיה למצוא בעצמם את בית הבד).

חקר מקום

את הדילמות של הדמויות הקשורות לאתר ניתן להעלות דרך המחזה מסוגים שונים. החיילים יקבלו דמות אותה הם יתבקשו להציג לאחר שקראו ועיינו בדילמה העומדת בפניה. באופן זה ניתן לערוך היכרות עם גיבורי המקום, "לעמת" מספר דמויות זו עם זו או להמחזיז ממש את הסיפור. אפשרות מומלצת היא להטיל על מספר חיילים מראש ללמוד על דמות רלוונטית ולהתכונן להציגה (ואולי אפילו להשיג אביזרי תחפושות) כך ששאר החיילים "יפגשו" אותה באתר.

משחק תפקידים

משחק תפקידים אפשרי, המתמקד יותר בדילמה ספציפית, הוא המחזת משפט לדמות שפעלה באתר. בין החיילים מחולקים תפקידי הנתבע/ים, הקטגוריים והסנגורים, עדי ההגנה והתביעה והשופטים. על כל צד להכין את טיעונו בעזרת חומר רקע שצורף.

משפט

ניתן להציג בפני החיילים את הדילמות שעמדו בפני הדמויות הרלוונטיות בעזרת כרטיסיות המספקות רקע בנושא ומעלות שאלות מכוונות. על החיילים לדון בקבוצות קטנות ולהביע דעתם.

כרטיסיות דילמות

שיחה או הרצאה שתיערך ע"י אדם הקשור באופן אישי לאתר (לדוגמא: פגישה באתר קרבות עם אדם שהשתתף בקרב) תקנה ערך מוסף ללמידה על המקום והבנה של ההתרחשות בו מ"יד ראשונה".

מפגש עם דמות

לאחר שהחיילים נחשפו לרקע על האתר, הם יוכלו להתנסות – ביחידים או בקבוצות - בכתיבה של קטע שימחיש להם ולחבריהם את הנושא המבוקש. לדוגמא: חיבור דף ביומן של אחת הדמויות שפעלו באתר, שיחה בין דמות מהעבר עם אדם מתקופתנו וכד'.

מתודות כתיבה

באתרים רבים מוצעים אביזרים ברמות שונות המלמדים על האתר ולעתים אף מעמיקים את הדיון עליו. בירור מראש יאפשר להיעזר בשלטי מידע המותקנים במקום, בעלון המידע המחולק בכניסה לאתר, במוזיאון מקומי, חזיון אור-קולי או כדומה.

אביזרי ההדרכה באתר

בהעברת מידע על האתר עדיף להיעזר בחידון או במשחק (לדוגמא: משפטי אמת ושקר שעל החיילים לזהות מה מהם הוא הנכון).

משחק/ חידון

בעת ביקור באתרים מיושבים, החיילים יוכלו לחוות מפגש בלתי אמצעי עם תושבי המקום ע"י משאלי רחוב בנושא הרלוונטי, וכך גם ללמוד ולהסיק מסקנות על היישוב.

משאל רחוב

טקס המציין את סיפור המקום ומדגיש את הנושא הרלוונטי המקשר בין האתר ליחידה עשוי להיות חוויה מעשירה, אם החיילים עצמם משתתפים בהכנתו ואם הוא נערך לאחר עיון בתכנים שהאתר מעלה וברלוונטיות שלהם ליחידה.

טקס

המקורות האפשריים לשימוש הם קטעי קריאה, שירים, מקורות וסיפורים. בהרבה אתרים רלוונטי לעסוק בקטעים מתוך התנ"ך. בפעילות המבוססת קריאת על טקסט יש להשקיע מחשבה כיצד להופכה לפעילות אקטיבית ואף אינטר-אקטיבית בכדי שלחיילים יהיה קל יותר להישאר בעניינים... רצוי, למשל, לשתף את החיילים בקריאה ואף בהמחזה של הטקסט.

שימוש במקורות

שימוש באמנות כמתודה הוא אירוע נדיר בהווי הצבאי, ודווקא משום כך הוא עשוי "להוציא" מהחיילים רעיונות ודרכי ביטוי לא שגרתיים. לפניכם עומדות מגוון של אפשרויות – החל משימוש בחומרי הטבע שבמקום ליצירת פסל, דרך ציור הנוף וכלה ביצירה בחמר ובפלסטלינה.

יצירה

למסלול בחיק הטבע מתאימות מגוון מתודות המיוחדות לסוג זה של סיור. מומלץ להיעזר בספרות הדרכתית כדי לבנות הפעלות מעשירות שיועברו בעת העצירות במהלך המסלול.

מתודות לטיול

דגשים לבניית רציונל סיור ולהעברת פעילות

- ☑ מכיוון שהאתרים בהם תבקר היחידה ידועים ברובם מראש, רצוי וראוי להפוך את הפעילויות סביבם לחלק אינטגרלי מתוכנית החינוך של הקורס/אימון/קו כך שאותם סיורים וביקורים לא יחוו על ידי החיילים כמנותקים ו"לא קשורים" ליום יום הצה"לי אותו הם חווים.
- ☑ את הכנת הפעילות סביב האתר הרלוונטי כדאי להתחיל מבעוד מועד. נפח זמן זה יאפשר לכם להעמיק בתכנים, למצוא את הנגזרת החינוכית הרלוונטית ולבנות פעילות מעניינת ולא נדושה.
- ☑ הביטו בחומר האנושי ה"עומד לרשותכם". חיילי היחידה ודאי באים מרקע שונה, חיים אורח חיים שונה, ובעלי ידע שונה – כל זה הינו מתכון בטוח לפעילות מגוונת ומעניינת, במיוחד כאשר מדובר במקומות ואתרים. זהו מי מהם יכול להוסיף ולתרום לפעילות, למי יש סיפור אישי שקשור בנושא בו תדונו, או מי מחובר יותר מאחרים לנושא מסוים. נסו לערב את החיילים כמה שיותר.
- ☑ כל אתר בעל צדדים ארכיאולוגיים והיסטוריים הוא פתח מעולה לשיחה על השורשים והזהות של החיילים, העבר שלהם אל מול ההווה והעתיד. כל אתר טבע מהווה הזדמנות לדבר על הקשר בין האדם לטבע ובין אדם לאדם. השתמשו בזאת.
- ☑ חשוב שלסיור יהיה רציונל מגובש ואחיד מתחילתו ועד סופו. בעת בניית הסיור חשוב לראותו כרצף חינוכי בין מרכיביו השונים, אך אל תשכחו לנסות ולדמיין את ההתרחשות בכל שלב ושלב.
- ☑ תכננו והתאימו מראש את מסגרת הזמן הנכונה לכל חלק במהלך הסיור – דיון על נושא שעשוי להיות טעון, למשל, ייערך רק כפעילות מרכזית וארוכה יחסית, ולא בעצירה קצרה.
- ☑ לעתים שימוש באביזרים צבאיים בעת הביקור באתר (מצפן, משקפות, ואף אמר"לים ותצ"אות) יכולים לחבר את החיילים בצורה קלה וברורה יותר (במיוחד לאתרי מורשת קרב ולאיתרי תצפית).
- ☑ גופים, ארגונים ומוסדות רבים יכולים להוות מקור השראה לסיורים, פעילויות וידע. גופים אלו יכולים להימצא הן ברמת המפקדים וסגלי החינוך הצה"ליים, והן ברמת גופים אזרחיים חיצוניים כדוגמאת מוזיאונים ומדריכי טיולים. השתמשו בהם בתבונה.
- ☑ חשוב מאוד להיעזר בבניית הפעילות בתכני העשרה שונים, מלבד אלה הנמצאים במודל. תכני העשרה אלו כוללים ספרים ומדריכים (כמו מדריך "מפה", "מדריך ישראל" ומגזינים שונים), צה"לנט, אתרי אינטרנט (כמו אתר קק"ל, סנונית, אתרי הדרכה של תנועות נוער), תמונות, שירים, סיפורים, תעודות ותיעודים היסטוריים וכדומה. בעזרתם תיהפך הפעילות למעניינת ורלוונטית הרבה יותר.
- ☑ בדקו את עצמכם: האם הפעילות רלוונטית ליחידה ולחייליה?
- ☑ למען "הדורות הבאים" אחריכם רצוי להכין אוגדן שבו יצטבר חומר המתאים ליחידה והפעלות שהועברו (כולל הערות ולקחים).
- שימו לב! למודל מצורפת חוברת העשרה ובה נספחים, פעילויות ודוגמאות מעניינות. כדאי ורצוי לעיין בה לפני הכנת כל פעילות.

ארבע רמות הסיור

כדי לבנות סיור המתאים באופן ספציפי ליחידתכם עליכם להתייחס לסיור בארבע רמות שונות. רמות אלה, הגם שלא יבואו לידי ביטוי בהכרח בכל הסבר או פעילות, יעזרו לכם להבין טוב יותר את הרציונל העומד מאחורי הסיור ולבנות פעילות המתאימה ליחידתכם.

1. רמת החוויה -

מה היא החוויה אותה יחוו החיילים בסיור ולאיזה סוג של חוויה אנו מכוונים.

מדוע רמה זו חשובה?

סיור הוא לרוב פעילות חווייתית ושוברת שגרה, ולכן גם מצפים החיילים. חשוב להתייחס לחושים – מה הולכים לראות, לשמוע ולחוש בטיול במגע עם הטבע או האתר בו מסיירים?

לדוגמא: מסלול מים מאתגר. חשוב שהחיילים יתפרקו קצת. לשים דגש על חיבור לטבע ועל גיבוש.	לדוגמא: ביקור באתר מורשת קרב. הכוונה ליצור חוויה רצינית שתאפשר שיחה שמנותקת קצת מהווי היום יום, ותעסוק בחששות החיילים מן הקו המתקרב. לשים דגש על שיחה בנושא מוטיבציה וכן על בניית הקשרים החברתיים ככלי לחיזוק החיילים לקראת הקו.
---	---

כיצד תיישמו?

הכירו את האתר (רצוי לערוך סיור הכנה במידת האפשר. דף עבודה לסיור הכנה תוכלו למצוא בחוברת המודל בעמ' 25). הגדירו לכם מטרות הקשורות באתר ובחוויה.

2. רמת האינפורמציה -

בה ניתן את הידע הרלוונטי על האתר ומה שהתרחש ומתרחש בו, כולל התייחסות למה שרואים בעת ביקור באתר. ברמה זו עלינו להניח את בסיס הידע לרמות האחרות.

שאלות לדוגמא:

באיזה איזור בארץ אנו נמצאים? מהם האירועים ההיסטוריים שהתרחשו כאן? איזה צמחייה ואילו בעלי חיים יש כאן? מהן התופעות הגאולוגיות המעניינות? האם יש כאן פגיעה בסביבה?

מדוע רמה זו חשובה?

לסיור יש אלמנט מחנך, וזוהי הזדמנות להדגיש ערכים כגון הכרת ואהבת הארץ, חינוך לשמירת טבע וסביבה וכן להתמצאות במרחב הגאוגרפי, ההיסטורי והאקולוגי הסובב אותנו.

רמה זו גם מניחה את בסיס הידע לרמות האחרות, וחשוב להקדיש לה מחשבה.

לדוגמא: השכונות הראשונות מחוץ לחומות בירושלים ב-1860 נעשתה ירושלים צרה מלהכיל את כל תושביה, והחלה לראשונה זה אלפי שנים מתרחבת אל מחוץ לחומותיה. מתיישיבי השכונות החדשות - משכונות שאננים, ימין משה, נחלת שבעה, מאה שערים ועוד - כונו "פורצי החומות".	לדוגמא: העלייה הראשונה (זכרון יעקב) אנשי העלייה הראשונה היו חלוצים - הם בחרו לעלות לארץ ישראל ולבנות בה מושבות חקלאיות - תחום שיהודים לא עסקו בו בגולה. הייתה זו עלייה של משפחות צעירות שביקשו להתיישב בארץ - לרכוש אדמות ולעבדן.
---	--

כיצד תיישמו?

הכירו את החומר הקשור לאתר – לשם כך תוכלו להיעזר במקורות שונים (מדריך ישראל, מדריך מפה, צה"לנט, אתרי אינטרנט, מגזינים וכו'). הגדירו לכם באילו תחומים עיקריים חשוב לכם לעסוק. עשו זאת מתוך מחשבה על הנושאים בהם תרצו לעסוק ברמות הבאות.

3. רמת הדיון הערכי אינטלקטואלי -

בה נעשה חיבור בין הידע שמסרנו לבין החיילים, בצורת דיון הדורש מחשבה והתייחסות. שאלות לדוגמא:

כיצד אנו מתייחסים לסיפור ההיסטורי? מדוע חשוב לשמור על צמחי בר נדירים? כיצד מונעים זיהום נחלים? האם היינו נוהגים כמו לוחמי מצדה? מדוע רמה זו חשובה?

רמה זו שואלת שאלות הדורשות מחשבה והשתתפות פעילה. מטרתה להפוך את הסיור והאינפורמציה לאישיים ומשמעותיים יותר. כמו כן היא מעניקה כלים ביקורתיים בכך שאיננה מקבלת את הסיפור כפשוטו אלא דורשת תשובות ומחשבות כלפיו. רמה זו מעניקה הזדמנות חינוכית לדבר על נושאים שונים, הגם שאינם קשורים באופן ממש לחיי החיילים.

לדוגמא: השכונות הראשונות מחוץ לחומות בירושלים אילו גורמים מביאים לשינוי בתוך חברה ולפריצת חומות הנורמות המקובלות? מדוע שינוי נתפס לעתים כמאיים?

לדוגמא: העלייה הראשונה (זכרון יעקב)

אילו קשיים עמדו לדעתכם בפני אנשי העלייה הראשונה? מה הקשיים העומדים בפני עולים חדשים כיום? מה הגורמים המניעים היום עולים להגיע לארץ? האם יש הבדל בין עולים ממניעים אידיאולוגיים לעולים ממניעים אחרים? האם צריך לסייע לעולים חדשים היום? האם זוהי משימה המוטלת גם על החברה?

? כיצד תיישמו?

מבין הנושאים אותם הגדרתם קודם, בחרו אחדים שמעניין אתכם לעסוק בהם ברמה עמוקה יותר והכינו שאלות לדיון. עשו זאת גם מתוך מחשבה על הנושאים והסוגיות בהם תרצו לדון ברמה הרביעית. מומלץ גם לחפש חומר עזר כגון כתבות, שירים, סיפורים, תיעוד היסטורי וכדומה.

4. רמת הדיון החינוכי-חברתי -

ברמה זו נחבר את שתי הרמות הקודמות לשיחה הנוגעת ישירות לחיילים וחייהם, או למצב ביחידה. שאלות לדוגמא:

כיצד אנו מתייחסים לשונה מאיתנו ביחידה? מהן המסורות הקיימות ביחידה והאם צריך לשמר או לשנות אותן? האם ערך הרעות קיים ביחידה? מדוע קיימות בעיות מוטיבציה וכיצד ניתן לפתור אותן? מדוע רמה זו חשובה?

ברמה זו חשוב להתייחס לסוגיות הספציפיות הקיימות ביחידה, לאור איתור הצרכים שנעשה – בעיות חברתיות שונות, בעיות על רקע גורמים חיצוניים, בעיות מוטיבציה, וכן נושאים אחרים שנוגעים באופן ישיר ליחידה ולחיילים וחשוב לכם לעסוק בהם. כאן בעצם מתבטאת במלואה ההזדמנות החינוכית – באפשרות להפוך את האתר לרלוונטי באופן ספציפי ליחידה.

לדוגמא: השכונות הראשונות מחוץ לחומות בירושלים איך ניתן לפתח מחשבה יצירתית ו"לפרוץ את גבולות המחשבה" בתוך המסגרת הצבאית? מה הסכנות של "פריצת גבולות" בתוך צבא? מה הסכנות בהסתגרות בתוך חומות המחשבה?

לדוגמא: העלייה הראשונה (זכרון יעקב)

מה הקשיים של עולים חדשים בצבא? ביחידה? כיצד ניתן לפתור או להקל על קשיים אלה? מה תפקידנו כחברה קולטת, בצבא ובכלל?

? כיצד תיישמו?

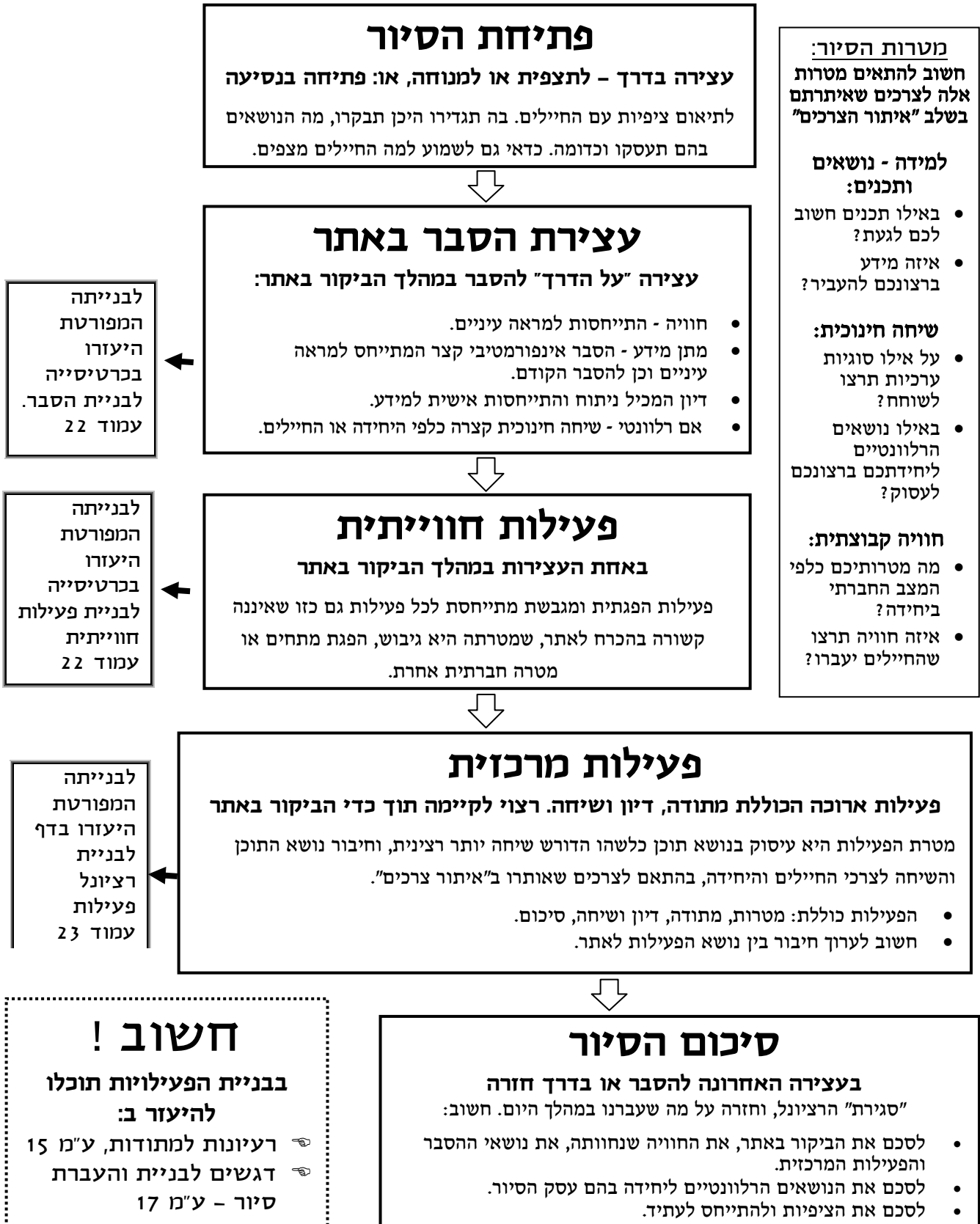
בחרו מספר גורמים אליהם התייחסתם ב"איתור צרכים" וחברו אותם לנושאים בהם עסקתם ברמה השלישית, בדיון הערכי-אינטלקטואלי. הכינו שאלות ונושאים בהם תרצו לעסוק. כעת, עברו לדף לבניית רציונל פעילות.

עבודה על פי ארבע רמות אלו תקל עליכם לבנות סיור מוצלח ובעיקר - רלוונטי לחיילים.

ארבע הרמות אינן מכוונות כלפי כל פעילות והסבר, אלא כלפי הסיור בכללותו. הסיור כולו מתנהל ברמה הראשונה, היא רמת החוויה, וחשוב לתכנן גם אותה. במהלך הסיור תגעו בחלק מהנושאים ברמה השנייה או השנייה והשלישית בלבד. בחלק מהנושאים, ובמיוחד בפעילות המרכזית, חשוב שתגעו גם ברמה הרביעית. החלוקה הזאת, גם אם תיעשה רק בראש שלכם, תסייע לכם להגדיר את המטרות ולבנות את הרציונל טוב יותר.

מבנה רציונל הסיור

חשוב להתייחס לסיור, בין אם אורכו יום שלם או שעה, כיחידה בעלת רעיון שלם ומובנה, ולהתאים את הרעיון למשך הסיור. לפניכם הצעה למבנה סיור הכולל מרכיבים שונים אליהם כדאי להתייחס בבניית רציונל הסיור. זהו מבנה כללי, שיעזור לבנות מבנה סיור ספציפי שיתאים לכם. (למשל: ברוב הסיורים רצוי לעצור מספר פעמים לצורך הסבר). בחלק של דפי העבודה תמצאו "דף עבודה לבניית רציונל סיור" (עמוד 20), בו תוכלו לבנות את הסיור שלכם בהתאם למבנה זה.



בניית רציונל סיור – דף עבודה

מטרות חינוכיות, חברתיות או אחרות שהצבת לסיור:

נושאים מרכזיים בהם תעסקו בסיור:

1.

1.

2.

2.

3.

3.

פרטים טכניים חשובים:



כרטיסיות עזר - דף עבודה

בעמוד זה ובזה שלאחריו מצורפות שלוש כרטיסיות למילוי. כרטיסיות אלו הן יעודיות ל"עצירת ההסבר", ל"פעילות חווייתית", ולפעילות המרכזית בסיום. מלאו אותן מבעוד מועד, כך שיקלו עליכם את ההדרכה והעברת הפעילויות באתר עצמו. כמובן שיתכנו מקרים בהם הסיוור אותו תעבירו יהיה מצומצם, ולכן לא תזדקקו לכל שלוש הכרטיסיות.

כרטיסייה לבניית והעברת "עצירת הסבר"

המקום בו עוצרים: _____ מסגרת הזמן: _____
מה רואים במקום?
למה אתם בוחרים להתייחס בהסבר?
מתודה:
תמצית ההסבר:
נושא הדיון:
שאלות לדיון: 1. _____
2. _____
התייחסות חינוכית ליחידה (אם יש): _____

כרטיסייה לבניית והעברת "פעילות חווייתית"

המקום בו עוצרים: _____ מסגרת הזמן: _____
צרכים שאיתרתם ואיתם תרצו להתמודד בפעילות:
1. _____
2. _____
מטרות הפעילות: 1. _____
2. _____
3. _____
עזרים נחוצים:
מהלך הפעילות:
התייחסות חינוכית ליחידה (אם יש): _____

סיכום: _____

דף לבניית והעברת פעילות (לפעילות המרכזית בסיור)

כללי: כאן תגדירו כמה נקודות שיעזרו לכם לבנות את הפעילות עצמה.

המקום בו עוצרים: _____ מסגרת הזמן: _____

הנושא: _____

צרכים שאיתרתם ובהם תרצו לעסוק בפעילות:

1.

2.

3.

מטרות הפעילות:

1.

2.

3.

פתיחה: פעילות קצרה שאמורה לחבר בין האתר בו אנו נמצאים לבין נושא הדיון החינוכי שיבוא לאחריה, כגון תצפית, משחק

תפקידים וכו'. תפקידה להכניס את החיילים לאווירת הפעילות וליצור אצלם סקרנות ועניין, כך שירצו לקחת בה חלק פעיל.

פתיחה מתודית (הכוללת התייחסות לאתר): (לבנייתה תוכלו להיעזר ברעיונות למתודות - עמ' 15)

דיון וסיכום מתודה: _____

מרכז הפעילות: כשמו כן הוא... כאן המקום להגיע לעומקה של הפעילות. נסו לתת מענה למטרות החשובות ביותר שהצבתם.

מרכז הפעילות יעסוק בנושאים החינוכיים הרלוונטיים ליחידתכם, אותם הגדרתם באיתור הצרכים. ביכולתכם להגיע ישר מהמתודה אל נושאים אלה (מרמת הדיון החינוכי-חברתי), או לערוך קודם דיון ברמה הערכית-אינטלקטואלית (שאינה קשורה ישירות ליחידה), ואחר כך לעבור הלאה. השתמשו במקורות ובכלים החינוכיים העומדים לרשותכם במודל

מתודה (משחק תפקידים, משימה, קריאת טקסט, וכו'): (לבנייתה תוכלו להיעזר ברעיונות למתודות - עמ' 15)

דיון לעיבוד המתודה:

1.

2.

דיון: דיון זה הינו לב הפעילות והחלק החשוב ביותר בה. כאן כדאי לעסוק באותם צרכים שאיתרתם בתחילת עבודתכם. תוך חיבורם

למתודות ולשאר הרצף החינוכי בסיור. (תוכלו להיעזר גם בדגשים לבניית פעילות - עמ' 17)

1.

2.

סיכום: כאן המקום לקשור את הקצוות - לחבר בין הנושאים השונים שדיברתם עליהם במהלך הפעילות וכן במשך הסיור, להתייחס

לשאלות וללבטים שעלו מתוך הדיון ולהציב שאלות או מסקנות כלפי העתיד. תוכלו לעשות זאת בשיחה, בדיון, או בפעילות הדורשת התייחסות אישית מהחיילים, כמו סבב תגובה או עבודה אישית כגון כתיבת שיר או מכתב לסיכום...

פעילות לסיכום: _____

דיון או דברים שחשוב לומר לסיכום: _____

דף זה מיועד לסג"ח ה"קצר בזמן", שיש ברשותו אתר ספציפי בו הוא מתעתד לבקר. חשוב להדגיש כי דרך עבודה שכזו היא רלוונטית עבורכם רק אם כבר עבדתם בעבר עם המודל עצמו, ואתם מכירים את תהליך העבודה השלם.

איתור צרכים קצר:

מהו הפרק הצבאי בו נמצאת היחידה? מהן מטרות פרק צבאי זה? מהם המעברים אותם עברה היחידה בתקופה האחרונה? (חילופי מפקדים, שינוי פעילות...)? מהי השפעתם? האם קיים אירוע אקטואלי שמשפיע כעת על החיילים? האם קיימים מתחים על רקע אירוע זה? האם היחידה מגובשת? האם קיימות "קליקות" או "אאוט-סיידרים"?

נגזרות חינוכיות:

בחלק הבא תמצאו הפניות לחמש אופציות לחיפוש מהיר של נגזרות חינוכיות מתוך **חוברת ההעשרה**. אופציות אלו יהוו פתח לפעילות העתידית באתר בו בחרתם לבקר. בשורות הריקות כתבו רק את הנקודות הרלוונטיות עבורכם.

_____	לפי איזור (עמ' 25)
_____	לפי תקופה (עמ' 91)
_____	לפי סוג אתר (עמ' 8)
_____	שאלות כלליות (עמ' 11)
_____	היפרטקסטים (עמ' 127)

מתודות:

מתודה היא הדרך בה ניגשים ופותרים את הפעילות, הסיור או הדיון. בעמוד 15 במודל תמצאו רשימה מרוכזת של מתודות. בחרו מתוכן מתודה אחת או יותר, אשר מתאימות לאתר שבחרתם ולפעילות שאתם מתכננים להעביר.

מבנה המתודה: _____
 כיצד המתודה מתחברת לפעילות באתר: _____

שאלות לדיון:

בנו לכם את רצף השאלות הנכון לדיון, לאור מטרת הפעילות, איתור הצרכים והאתר בו אתם מבקרים:

- | | | | |
|--------|----|-------|----|
| _____? | 4. | _____ | 1. |
| _____? | 5. | _____ | 2. |
| _____? | 6. | _____ | 3. |

דף עבודה

תצפית-

סיור ההכנה

מה עומד לפנינו?



מה נמצא מאחורינו?
מה עברנו?

כמו כל אקט פיקודי אחר, ביקור באתר ובניית הפעילות, מתחילים באיסוף אינפורמציה על האתר. המודל איננו מכיל אינפורמציה על כל אתר ואתר בארץ, ולכן כדאי שתערכו סיור הכנה מקדים באתר, בנוסף לעיון בחומר אינפורמטיבי.

◀ **תצפית אמיתית בשטח:** מומלץ לערוך באתר סיור הכנה, בו תאספו מידע אינפורמטיבי וכן טכני לגבי האתר והמתרחש בו. מידע זה יאפשר לכם להתכונן טוב יותר לסיור. מומלץ לערוך את סיור ההכנה לאחר שכבר אספתם חומר וערכתם "פירוק לגורמים".

◀ **תצפית המתאימה ליחידה -** חישבו כיצד היחידה הספציפית שלכם צריכה לתצפת על האתר (ביחידת מודיעין - חישבו על איסוף המודיעין הקשור לאתר, ביחידת הנדסה - צפו את דרכי הפריצה הרלוונטיות, וכד'. כמובן שמומלץ להיעזר במפקד).

תצפית בשטח - סיור הכנה

לקראת היציאה לסיור ההכנה כדאי לברר כמה נקודות חשובות שיעזרו לכם להתכונן טוב יותר למה שעתידי להתרחש בסיור עצמו. מומלץ גם כי לפני סיור ההכנה תקראו חומר על האתר וכן תערכו "פירוק לגורמים" לאתר. כך תפיקו את המרב מסיור ההכנה.

בכדי להיות מוכנים מבחינה חינוכית לסיור חשוב שתהיה לכם תמונה מלאה של המקום בו אתם עומדים לבקר. כך תוכלו לנצל עד תומה את ההזדמנות החינוכית ואת האפשרות לקשר בין הסיור עצמו לשיחה החינוכית.

סיור מוצלח הוא סיור בו אין תקלות הנובעות מחוסר הכנה יעילה, כמו "פקקי תנועה", עמידה ממושכת בשמש וכדומה. לכן לפרטים אלה חשוב לשים לב:

לקראת היציאה לסיור הכנה

- מהו גודל הקבוצה/ות?
- כמה קבוצות יטיילו באתר במקביל?
- מה אורך הזמן המוקדש לסיור?
- האם הסיור אמור לכלול פעילות ארוכה כמו שיחת יחידה?
- מה עונת השנה בה תטיילו ומה קשיי מזג האוויר הצפויים?
- האם הסיור אמור לכלול זמן לארוחה?

מה רואים באתר:

- מהם המקומות שמעניין לעצור לידם לשיחה ולהתייחסות?
- אילו עדויות אנו רואים בעיניים לאירועים שהתרחשו כאן?
- אילו דברים מעניינים אנו רואים מבחינת טבע (צמחייה, בעלי חיים וכדומה)?

פרטים טכניים חשובים

- מקומות שבהם אפשר לעצור לשיחה "על הדרך" מבלי לחסום את המעבר לשאר הקבוצות.
- מקומות בהם אפשר לשבת לשיחה ממושכת.
- מקומות עם צל, מחסה מגשם וכ'

כל אדם המוביל קבוצה, לא כל שכן סגל חינוכי, אינו רוצה לטעות בדרכו. עשו לכם מספר "סימני דרך" לזכירת המסלול.

- מקום בו אפשר לשבת לאכול
- מיקום השירותים וברזי מים לשתייה
- **סימני דרך**
- נקודות ציון לזכירת המסלול
- פניות, פיצול שביל וכדומה

כעת הגענו לחלק החשוב בסיור ההכנה - ערכו לכם תכנון סכמטי של המהלך החינוכי של הסיור: ערכו חלוקה של הנושאים השונים בהם אתם רוצים לגעת, סדרו אותם על פי הסדר הכרונולוגי בו אתם רוצים להעביר אותם, ומקמו אותם באתרים או בפינות הישיבה שמצאתם בסיור הכנה. כך תבנו בסיור תהליך חינוכי הדרגתי ומגוון. כדאי לחלק את הנושאים מהכללי - תיאורי (תיאור היסטורי, גיאוגרפי וכו') לפרטי יותר (שיחה על התחושה של החיילים כלפי סיפור האתר, וכו').

"מסלול חינוכי" - כיצד תבנו את המהלך החינוכי של הסיור?

- על מה תדברו בדרך לאתר?
- היכן תדברו על כל נושא? סדרו לפי נושאים וכן לפי סדר ההליכה במסלול.
- על מה תדברו בסיכום הסיור, ואחריו?

תצפית המתאימה ליחידה

בחלק זה תבחנו כיצד אפשר להתייחס לביקור באתר גם בכלים המבצעיים איתם עובדת היחידה - למשל, ביחידת חי"ר תוכלו לבחון ביחד עם החיילים כיצד יכלו הלוחמים במצודה בה אתם מבקרים להילחם בשיטת הלוחמה בשטח בנוי, וביחידת הנדסה תבדקו איתם דרכי פריצה לאתר, וכדומה.

"מסלול מבצעי" - הסיור במבט של לוחמים

- האם יש באתר דברים שמעניין לדבר עליהם מתוך התייחסות מבצעית?
- אילו כלים מבצעיים יש ליחידה שלכם בהם תוכלו להעזר במהלך הסיור?
- היכן תדברו על כל נושא אלה, או תתנסו בבחינה שלהם? סדרו לפי נושאים וכן לפי סדר ההליכה במסלול.

דף עבודה

הפקת לקחים

במילוי דף הפקת הלקחים נסו לבחון את הנקודות הבאות:

- מה היו הנושאים והערכים שהועלו והאם הם תאמו את מצב היחידה?
- מה היו הנקודות שהודגשו והאם הדגש הועבר?
- האם הצלחנו לעבור מהשיחה הלוקאלית על האתר לשיחה היחידתית, החברתית-חינוכית?

שם האתר בו התבצעה הפעילות:

תיאור מהלך הפעילות (בפועל):

נקודות לשימור:

תוכן הפעילות

מבנה הפעילות

נקודות לשיפור:

תוכן הפעילות

מבנה הפעילות

הערות והצעות לפעילויות המשך
הקשורות לפעילות אותה עברנו:

(להעמקת הפקת הלקחים ניתן להכין ולחלק לחיילים דף משוב, שבו יתקשו לחוות דעתם על הסיור והפעילויות שעברו בו)

